

АСЕАН ЯК МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ: МАЛАЙЗІЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО РЕГІОНАЛЬНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Крупеня І. М.

ВСТУП

Стратегічна орієнтація України на інтеграцію до Європейського Союзу та НАТО, а також на подальше зміцнення західного вектора розвитку, є чітко визначеною та незмінною¹. Водночас, позиціонуючи себе як активного й відповідального геополітичного актора, Україна послідовно розширює мережу партнерств із державами Азії та інших регіонів світу. Азійський напрям набуває для України особливої ваги, оскільки вивчення безпекових механізмів АСЕАН є важливим не лише як елементу зовнішньополітичної стратегії, але й як джерело інституційних та дипломатичних рішень, здатних посилити національну стійкість, розширити інструментарій превентивної дипломатії та зміцнити позиції України у глобальних безпекових процесах².

У цьому контексті важливим є інституціоналізований розвиток взаємодії з АСЕАН, який з 2021 року отримав нову динаміку та нормативну основу. Серед найбільш значущих кроків у двосторонньому співробітництві варто відзначити надання Верховній Раді України статусу спостерігача в Міжпарламентській Асамблеї АСЕАН у серпні 2021 року³, а також приєднання України у листопаді 2022 року до Договору про дружбу і співробітництво в Південно-Східній Азії, що згодом 21 грудня 2023 року було ратифіковано українським парламентом⁴. Ці рішення заклали фундамент для подальшого

¹ Стратегія зовнішньополітичної діяльності України від 26 серпня 2021 року № 448/2021. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>

² Крупеня І.М. Економічна дипломатія України в субрегіоні Південно-Східної Азії. *Політологічний вісник : збірник наукових праць / голов. ред. В.Ф. Цвих; Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. Випуск 92. 2024. С. 414. URL: <https://zpv.knu.ua/index.php/pb/article/view/248> DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2024.92.413-428>

³ Верховна Рада України отримала статус спостерігача в Міжпарламентській Асамблеї АСЕАН. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/213237.html>

⁴ Верховна Рада України прийняла Закон «Про приєднання України до Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії». *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/245156.html>

системного політичного діалогу та розширення практичної взаємодії між Україною та державами Південно-Східної Азії.

29 лютого 2024 року з ініціативи Міністерства закордонних справ України було проведено тематичний захід «Україна–АСЕАН: бачення співробітництва», у якому взяли участь представники дипломатичного корпусу, акредитованого в Україні, Секретаріату АСЕАН, а також наукових і експертних спільнот України та субрегіону Південно-Східної Азії. За результатами заходу було презентовано аналітичний документ «Ukraine–ASEAN: Vision of Cooperation», який окреслює сучасний стан двосторонньої взаємодії та визначає ключові напрями її подальшого розвитку⁵.

В умовах зростання конкуренції між великими державами, посилення гібридних загроз і трансформації регіональної архітектури безпеки, саме АСЕАН виступає одним із небагатьох інституційних механізмів, здатних забезпечувати стабільність через превентивну дипломатію, діалог і багатосторонні формати⁶. Її унікальна модель – так званий «Шлях АСЕАН» – ґрунтується на принципах невтручання, тихої дипломатії, незастосування сили та прийняття рішень на основі консенсусу⁷. У цьому контексті особливої уваги заслуговує роль окремих держав-членів, які не лише підтримують інституційні норми АСЕАН, але й активно формують їх зміст та практичне застосування. Малайзія є одним із ключових прихильників превентивної дипломатії та інклюзивного діалогу, що зумовлено її зовнішньополітичними традиціями, геополітичним положенням і прагненням зберігати баланс між регіональними та позарегіональними акторами⁸. Аналіз малайзійського підходу дозволяє глибше зрозуміти механізми,

⁵ Krupenya I., Sokyrska V., Ukraine–ASEAN: new opportunities for strengthening partnership. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. Volume VIII*. 2024. P. 89–90. URL: <https://ahpsxxi.org/index.php/journal/article/view/121>; DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2024.08.088>

⁶ Крупеня І.М. 47-й саміт АСЕАН: інклюзивність та сталий розвиток на тлі мілітарного безпечового середовища в Індो-Тихоокеанському регіоні. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. Volume XXI*, (11). 2026. С. 102–103. URL: <https://ahpsxxi.org/index.php/journal/article/view/168> DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2026.11.099>

⁷ Harsh Mahaseth The Use of The ASEAN Way In Resolving Disputes. *Modern Diplomacy*. 2022. URL: <https://modern diplomacy.eu/2022/06/22/the-use-of-the-asean-way-in-resolving-disputes/>

⁸ Krupenya I. Malaysia: main foreign policy priorities and bilateral relations between Ukraine. *Consensus*. № 3. 2023. P. 42. URL: <https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/73> DOI: <https://doi.org/10.31110/consensus/2023-03/037-050>

за допомогою яких АСЕАН підтримує внутрішню згуртованість, реагує на кризові ситуації та формує норми поведінки в регіоні⁹.

1. Механізми превентивної дипломатії АСЕАН

Механізми превентивної дипломатії АСЕАН характеризуються багаторівневістю та інституційною фрагментованістю. Виділяють три ключові механізми – Регіональний форум АСЕАН (ARF), Східно-азійський саміт (EAS) та Зустріч міністрів оборони АСЕАН у форматі «АСЕАН+» (ADMM-Plus). Ці інституції виконують різні, але взаємодоповнювальні функції у сфері безпеки, формуючи багатовимірну систему діалогу, співпраці та превенції конфліктів.

ARF є найстарішим і найбільш інклюзивним безпековим форумом у регіоні. Його основна функція – формування довіри, превентивна дипломатія та поступовий перехід до механізмів врегулювання конфліктів. Цей майданчик працює переважно у форматі політичного діалогу, консультацій та обміну інформацією. У 2001 році учасники ARF узгодили Концепцію та принципи превентивної дипломатії, що заклала нормативну основу для подальшого формування відповідних інструментів. Учасники ARF погодилися, що превентивна дипломатія становить собою консенсусні дипломатичні та політичні дії, що здійснюються суверенними державами за згодою всіх безпосередньо залучених сторін з метою запобігання виникненню спорів і конфліктів між державами, які потенційно можуть становити загрозу регіональному миру та стабільності; запобігання ескалації таких спорів і конфліктів до збройного протистояння, а також мінімізації їхнього впливу на регіон. Водночас було підкреслено, що визначення, концепція та принципи превентивної дипломатії не мають характеру юридичного зобов'язання, що відповідає загальній логіці ASEAN Way, заснованій на консенсусі, добровільності та поступовості¹⁰.

Східноазійський саміт (EAS) – це платформа стратегічного лідерського діалогу, яку було започатковано у 2005 році зі скликанням першого саміту в Куала-Лумпурі (Малайзія). Дана платформа об'єднує глав держав та урядів, що забезпечує найвищий рівень політичного

⁹ Крупеня І.М. Основні напрями зовнішньої політики Малайзії та її позиція щодо російсько-української війни. *Науковий щорічник «Україна дипломатична»*. Випуск XXVI, 2025. С. 179–194. URL: https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2025/11/12_2025.pdf DOI 10.37837/2707-7683-2025

¹⁰ Overview. ASEAN Regional Forum. URL: <https://asean.org/our-communities/asean-political-security-community/peaceful-secure-and-stable-region/preventive-diplomacy/>

діалогу в Індо-Тихоокеанському регіоні¹¹. Початковий склад EAS охоплював 16 держав: десять країн-членів АСЕАН, а також Австралію, Китай, Індію, Японію, Нову Зеландію та Республіку Корея. Розширення формату відбулося у 2011 році, коли США та РФ приєдналися до шостого Східноазійського саміту на Балі, що суттєво підвищило політичну вагу та стратегічну значущість цього механізму¹².

Інституційну природу EAS та стратегічну спрямованість визначають низка основоположних документів, зокрема: Куала-Лумпурська декларація 2005 року, Ханойська декларація 2010 року з нагоди п'ятої річниці EAS, Декларація шостого саміту 2011 року про принципи взаємовигідних відносин, Куала-Лумпурська декларація 2015 року з нагоди десятиріччя EAS та Ханойська декларація 2020 року, присвячена п'ятнадцятій річниці процесу. Сукупно ці документи закріплюють статус EAS як провідного форуму під керівництвом лідерів, спрямованого на обговорення широкого кола стратегічних, політичних та економічних питань, що становлять спільний інтерес і впливають на мир, стабільність та процвітання Східної Азії.

Серед 16 визначених пріоритетних напрямів співпраці в межах EAS важливе місце посідають питання миру та безпеки, подолання бідності, забезпечення продовольчої безпеки, розвиток морського співробітництва, а також зміцнення інституційного потенціалу Східної Азії. Ці напрями відображають комплексний характер регіонального порядку денного та спрямованість EAS на формування стійкої, інклюзивної та безпеково орієнтованої архітектури співпраці, зміцненні довіри між державами та підтримці стабільності в умовах зростаючої геополітичної конкуренції в Індо-Тихоокеанському регіоні¹³.

Зустріч міністрів оборони АСЕАН у форматі «АСЕАН+» (ADMM-Plus) посідає ключове місце в АСЕАН-центричній архітектурі безпеки, оскільки забезпечує практичний вимір оборонної взаємодії між державами регіону та провідними глобальними акторами. До складу так званих «країн плюс» входять Австралія, Китай, Індія, Японія, Нова Зеландія, Республіка Корея, РФ та США. Створення ADMM-Plus мало на меті інституціоналізувати механізми взаємодії у сфері оборони та безпеки, забезпечуючи платформу для обміну інформацією, координації політик та реалізації спільних ініціатив, спрямованих на

¹¹ EAS Mechanisms. *East Asia Summit. Promoting peace, stability and prosperity*. URL: <https://eastasiasummit.asean.org/eas-mechanism>

¹² EAS participating countries. *East Asia Summit. Promoting peace, stability and prosperity*. URL: <https://eastasiasummit.asean.org/eas-participating-country>

¹³ About the East Asia Summit (EAS). *East Asia Summit. Promoting peace, stability and prosperity*. URL: <https://eastasiasummit.asean.org/about-east-asia-summit>

підтримання миру, стабільності та розвитку в Індो-Тихоокеанському регіоні. Першу зустріч ADMM-Plus було проведено 12 жовтня 2010 року в Ханой, що ознаменувало початок нового етапу практичної оборонної співпраці під егідою АСЕАН.

Із 2017 року ADMM-Plus функціонує на щорічній основі, що відображає зростаючу потребу в інтенсивнішому діалозі та координації дій у контексті дедалі складнішого та більш фрагментованого регіонального безпекового середовища. Регулярність зустрічей дозволяє державам-учасникам оперативно реагувати на нові виклики, включно з ескалацією геополітичної конкуренції, поширенням нетрадиційних загроз, зростанням ролі морської безпеки та необхідністю зміцнення оборонних спроможностей. ADMM-Plus також забезпечує роботу низки експертних робочих груп, які займаються практичними аспектами співпраці – від гуманітарної допомоги та ліквідації наслідків стихійних лих до боротьби з тероризмом, кібербезпеки та морської взаємодії.

У центрі практичної взаємодії ADMM-Plus перебувають сім пріоритетних сфер співпраці: морська безпека, боротьба з тероризмом, гуманітарна допомога та ліквідація наслідків стихійних лих, миротворчі операції, військова медицина, гуманітарна протимінна діяльність та кібербезпека. Для забезпечення системної роботи в кожному з цих напрямів були створені експертні робочі групи, які функціонують у форматі співголозування однієї держави-члена АСЕАН та однієї країни-партнера «плюс». Така модель дозволяє поєднувати регіональну перспективу АСЕАН із ресурсами та досвідом зовнішніх партнерів, забезпечуючи збалансованість і ефективність процесу.

Експертні робочі групи працюють у трирічних циклах, що дає змогу планувати діяльність у середньостроковій перспективі та забезпечувати сталість ініціатив. Особливої уваги заслуговують багатонаціональні навчання ADMM-Plus, які стали ключовим інструментом підвищення взаємосумісності та практичного відпрацювання спільних дій у сферах ліквідація наслідків стихійних лих, морської безпеки, протимінної діяльності та боротьби з тероризмом¹⁴.

Таким чином, ARF, EAS та ADMM-Plus формують багаторівневу, взаємодоповнювальну та інституційно диференційовану архітектуру безпеки АСЕАН, у межах якої кожен механізм виконує специфічну функцію, необхідну для підтримання стабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні. У сукупності ці три механізми створюють цілісну систему регіональної безпеки, де ARF забезпечує політичну

¹⁴ About the ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus. *ASEAN Defence Ministers' Meeting*. ADMM. URL: <https://admm.asean.org/index.php/about-admm/about-admm-plus.html>

інклюзивність і превентивну дипломатію, EAS формує стратегічні рамки, а ADMM-Plus реалізує практичні оборонні заходи.

2. «Шлях АСЕАН» як інструмент конфлікт-превенції

Асоціація держав Південно-Східної Азії виробила унікальну модель дипломатичної взаємодії, відому як «Шлях АСЕАН» (ASEAN Way), що стала фундаментом регіональної безпекової архітектури. Цей підхід ґрунтується на чотирьох ключових принципах: невтручанні у внутрішні справи держав-членів, тихій дипломатії, незастосуванні сили та ухваленні рішень на основі консенсусу. Сукупність цих норм формує специфічну політичну культуру, яка відрізняє АСЕАН від інших регіональних організацій і забезпечує стабільність у стратегічно чутливому та різномірному середовищі Південно-Східної Азії¹⁵.

Принцип невтручання, який часто визначають як центральний елемент «Шляху АСЕАН», передбачає утримання держав-членів від будь-яких дій, що можуть бути інтерпретовані як втручання у внутрішню політику партнерів. Запропонований директором Секретаріату АСЕАН Термсаком Чалермпаланітом, цей підхід підкреслював добровільний характер членства, неполітичну природу організації та необхідність збереження національного суверенітету й ідентичності кожної держави. У контексті регіональної взаємодії невтручання стало механізмом мінімізації конфліктності, оскільки знижувало ризик політичної ескалації та взаємних звинувачень.

Другим важливим елементом є тиха дипломатія, спрямована на врегулювання чутливих питань у двосторонньому або закритому форматі. Такий підхід дозволяє уникати публічної конфронтації, зберігати політичне обличчя сторін та створювати умови для поступового досягнення компромісів. Тиха дипломатія стала інструментом, який забезпечує гнучкість і неформальність процесу, дозволяючи лідерам АСЕАН підтримувати діалог навіть у ситуаціях високої напруженості.

У поєднанні з принципами незастосування сили та консенсусного ухвалення рішень, «Шлях АСЕАН» формує превентивний механізм, що сприяє ранньому виявленню ризиків та їхньому пом'якшенню без переходу до відкритої конфронтації. Багато дослідників наголошують, що саме ця модель дозволила АСЕАН подолати значні внутрішньорегіональні бар'єри – від історичних суперечностей до ідеологічних розбіжностей – і забезпечити відносну політичну стабільність у субрегіоні Південно-Східній Азії.

¹⁵ Susy Tekunan The Asean Way: The Way To Regional Peace? *Jurnal Hubungan international*. Vol. 3 № 2 2014. URL: https://www.researchgate.net/publication/309227987_The_Asean_Way_The_Way_To_Regional_Peace

Попри поширену риторику про «унікальність» та «культурну специфіку» регіональної дипломатії, «Шлях АСЕАН» інколи розглядається певними дослідниками як структурно слабка та «політично беззуба» модель, що не здатна забезпечити ні ефективної інтеграції, ні дієвого реагування на кризи. Найбільш промовистим проявом цієї безпорадності стала реакція АСЕАН на військовий переворот у М'янмі 1 лютого 2021 року. Суворе дотримання принципу невтручання призвело до повної відсутності публічної позиції: жодна держава-член не засудила захоплення влади військовими, не висловила протесту проти арешту державного радника та лідерки Національної ліги за демократію Аун Сан Су Чжі, не ініціювала колективної заяви. Відсутність колективної заяви або політичного тиску засвідчила неспроможність АСЕАН оперативно реагувати на кризи, що мають безпосередній вплив на регіональну стабільність та репутацію організації як гаранта демократичних норм¹⁶.

Попри численні критичні зауваження щодо обмежень «Шляху АСЕАН», практика регіональної дипломатії в 2025 році продемонструвала, що його принципи здатні забезпечувати ефективне стримування ескалації та створювати умови для мирного врегулювання конфліктів. Показовим прикладом став прикордонний інцидент між Таїландом і Камбоджею у 2025 році, коли зіткнення в районі Смарагдового трикутника поставили під загрозу регіональну стабільність та випробували на міцність механізми превентивної дипломатії АСЕАН. Реакція організації була швидкою та скоординованою. Прем'єр-міністр Малайзії Анвар Ібрагім, який на той момент головував в АСЕАН, закликав сторони врегулювати конфлікт відповідно до принципів «Шляху АСЕАН», наголошуючи на необхідності уникнення публічної конфронтації та збереження простору для переговорів.

Результатом інтенсивних консультацій стало вироблення 13-пунктного плану, узгодженого під час переговорів у Куала-Лумпурі, які розпочалися в липні та тривали до початку серпня 2025 року. План передбачав негайне припинення вогню, заборону будь-яких проактивних військових дій, припинення перекидання підкріплень, а також встановлення прямих каналів комунікації між військовими командуваннями обох держав. Ці заходи дозволили стабілізувати ситуацію на кордоні та знизити ризик повторних зіткнень.

АСЕАН також сприяла розгортанню тимчасових груп спостерігачів, координованих Малайзією, які мали моніторити дотримання сторонами

¹⁶ Harsh Mahaseth The Use of The ASEAN Way In Resolving Disputes. *Modern Diplomacy*. 2022. URL: <https://moderndiplomacy.eu/2022/06/22/the-use-of-the-asean-way-in-resolving-disputes/>

умов угоди до початку роботи повноцінної місії спостереження. Важливою складовою домовленостей стало включення положень про дотримання міжнародного гуманітарного права, що передбачало гуманне поводження з полоненими, їхню репатріацію та належне повернення тіл загиблих. Це підкреслило здатність АСЕАН інтегрувати гуманітарні стандарти у процес врегулювання конфліктів, не порушуючи принципу невтручання.

Таким чином, врегулювання тайсько-камбоджійського конфлікту 2025 року стало одним із найбільш переконливих сучасних прикладів того, що «Шлях АСЕАН» може функціонувати як дієвий інструмент превентивної дипломатії та регіональної стабілізації в субрегіоні ПСА¹⁷.

3. Малайзія як середня держава в АСЕАН: дипломатія консенсусу та запобігання конфліктам

Упродовж більшої частини періоду після здобуття незалежності 31 серпня 1957 р.¹⁸, Малайзія не належала до кола середніх держав у класичному розумінні цього терміна. Водночас сама категорія “middle powers” є динамічною та характеризується значною мінливістю: держави, які раніше посідали відповідне місце, наприклад – Алжир, Лівія, Бельгія чи Венесуела – з часом втратили ознаки середньої сили. Малайзія ж, навпаки, продемонструвала поступове зміцнення свого міжнародного профілю: якщо у 1980 році вона перебувала лише на 45-й позиції у світовому рейтингу ВВП, то нині її дедалі частіше відносять до групи середніх держав.

Ця трансформація відображена і в офіційній політичній риторичі. Прем'єр-міністр Наджиб Тун Разак у 2014 році охарактеризував Малайзію як «одну з середніх держав регіону», тоді як міністр закордонних справ Замбрі Абдул Кадір у 2023 році наголосив, що, хоча Малайзія не претендує на статус великої держави, її також не можна розглядати як малу. У 2023 році прем'єр-міністр Анвар Ібрагім також заявив про готовність Малайзії відігравати роль середньої сили у глобальних справах, підкресливши потенціал «креативної дипломатії» для зниження міжнародної напруженості. Водночас уже у 2024 році,

¹⁷ Janya Kathuria The ASEAN Way In Practice: Achievements And Challenges In Maintaining Regional Cooperation And Stability. *Journal Of Humanities and Social Science*. Volume 30, Issue 9, Series 3. 2025. URL: <https://www.iosrjournals.org/iosr-jhss/papers/Vol.30-Issue9/Ser-3/E3009032833.pdf>

¹⁸ Крупеня І.М. Еволюція зовнішньополітичних пріоритетів Малайзії (1957–2022 рр.). *Політологічний вісник* : збірник наукових праць / голов. ред. В.Ф. Цвих; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Випуск 89. 2022. С. 216. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2022.89.214-231>

в інтерв'ю Financial Times, він описав Малайзію як «маленьку країну, що бореться за виживання у складному світі», що свідчить про суперечливість і незавершеність процесу формування національної ролі. Таким чином, зовнішня політика Малайзії перебуває у фазі переходу, коли уявлення про її місце у міжнародній системі зазнають перегляду під впливом зростання матеріальних можливостей та амбіцій¹⁹.

У межах АСЕАН Малайзія використовує свій статус середньої держави для просування принципів, що відповідають логіці «Шляху АСЕАН» та просуванні глобального миру, безпеки, процвітання через її участь в миротворчих операціях під егідою ООН²⁰. Головування Малайзії в АСЕАН у 2025 році стало ключовим моментом для демонстрації її ролі середньої держави, здатної поєднувати консенсусну дипломатію з практичними інструментами запобігання конфліктам. Відкриваючи 47-й саміт АСЕАН у Куала-Лумпурі, прем'єр-міністр Анвар Ібрагім наголосив, що регіон перебуває у фазі зростаючої геополітичної невизначеності та економічної фрагментації, що потребує від АСЕАН повернення до принципів відкритості, взаємозалежності та інклюзивного діалогу. Під його керівництвом АСЕАН продемонструвала здатність до інституційного оновлення, зокрема через модернізацію Угоди про торгівлю товарами (ATIGA) та укладення нової Зони вільної торгівлі з Китаєм. Останні приклади свідчать, що Малайзія використовує консенсусну дипломатію для поглиблення інтеграції та зміцнення економічної безпеки регіону. Водночас, саме Куала-Лумпур, став майданчиком для підписання історичної мирної угоди між Таїландом і Камбоджею, досягнутої за посередництва Малайзії та США. Ця угода мала на меті припинити п'ятиденний прикордонний конфлікт, що спричинив значні людські втрати та масове переміщення населення²¹.

Попри структурні виклики, Малайзія залишається одним із ключових архітекторів регіональної стабільності. Її активність у таких форматах, як ARF, EAS та ADMM-Plus, спрямована на розбудову довіри, розвиток механізмів раннього попередження та формування

¹⁹ Bruce Gilley Will Malaysia become an active middle power? *Australian Journal of International Affairs*. Volume 79, Issue 1. 2025. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10357718.2024.2398013#references-Section1>

²⁰ Malaysia's Foreign Policy. *Ministry of Foreign Affairs, Malaysia*. URL: <https://www.kln.gov.my/web/guest/foreign-policy>

²¹ Крупеня І.М. 47-й саміт АСЕАН: інклюзивність та сталий розвиток на тлі мінливого безпекового середовища в Індो-Тихоокеанському регіоні. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. Volume XXI, (11). 2026. С. 102–103. URL: <https://ahpsxxi.org/index.php/journal/article/view/168> DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2026.11.099>

спільних підходів до безпеки. Малайзія просуває ідею, що економічна взаємозалежність, інституційна інтеграція та багатосторонній діалог є найефективнішими інструментами запобігання конфліктам у субрегіоні Південно-Східній Азії²².

Малайзія демонструє здатність балансувати між Китаєм і США, не допускаючи перетворення АСЕАН на арену геополітичного протистояння. Підтримка нової Зони вільної торгівлі з Китаєм та одночасна співпраця зі США у сфері безпеки свідчать про прагматичний підхід, спрямований на збереження автономії АСЕАН та мінімізацію ризиків конфліктної ескалації²³.

Таким чином, Малайзія у 2025 році переконливо продемонструвала характеристики середньої держави, поєднуючи інструменти консенсусної дипломатії, поглиблення економічної інтеграції та активне посередництво у врегулюванні регіональних суперечок. Її діяльність засвідчує, що навіть за умов обмежених можливостей впливу, середні держави здатні відігравати суттєву роль у зміцненні регіональної стабільності, формуванні нормативних підходів до взаємодії та запобіганні конфліктам у Південно-Східній Азії.

ВИСНОВКИ

АСЕАН сформувала багаторівневу систему превентивної дипломатії, у межах якої політичний діалог, стратегічні консультації та практична оборонна взаємодія поєднуються у цілісну архітектуру запобігання конфліктам. Механізми ARF, EAS та ADMM-Plus забезпечують різні, але водночас взаємодоповнювальні виміри регіональної безпеки: від формування довіри та вироблення норм превентивної дипломатії до реалізації спільних оборонних ініціатив і підвищення взаємосумісності. Така інституційна модель дозволяє АСЕАН реагувати на широкий спектр загроз, зберігаючи при цьому власну специфіку, засновану на добровільності, консенсусі та поступовості.

Ключовим елементом ефективності АСЕАН як механізму запобігання конфліктам залишається «Шлях АСЕАН» – нормативна модель, що поєднує принципи невтручання, тихої дипломатії, незастосування сили та консенсусного ухвалення рішень. Попри критику щодо її обмежень, зокрема у випадку кризи в М'янмі, практика

²² Malaysia's Foreign Policy. *Ministry of Foreign Affairs, Malaysia*. URL: <https://www.kln.gov.my/web/guest/foreign-policy>

²³ Крупеня І.М. Основні напрями зовнішньої політики Малайзії та її позиція щодо російсько-української війни. Науковий щорічник «Україна дипломатична». Випуск XXVI, 2025. С. 190–191. URL: https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2025/11/12_2025.pdf DOI 10.37837/2707-7683-2025

2025 року продемонструвала, що за умов політичної координації та активного посередництва ця модель здатна забезпечувати деескаляцію та створювати умови для мирного врегулювання. Врегулювання тайсько-камбоджійського прикордонного інциденту стало показовим прикладом того, як АСЕАН може ефективно діяти у кризових ситуаціях, не виходячи за межі власних принципів.

У цьому контексті Малайзія відіграє особливо важливу роль як середня держава, що поєднує консенсусну дипломатію з практичними інструментами превенції конфліктів. Її зовнішньополітична еволюція, зростання матеріальних можливостей та активна участь у регіональних механізмах безпеки дозволяють їй виступати модератором діалогу та посередником у врегулюванні суперечок. Головування Малайзії в АСЕАН у 2025 році підтвердило її здатність сприяти інституційним реформам, модернізації економічних угод та посиленню регіональної взаємозалежності, що є ключовими чинниками довгострокової стабільності.

Таким чином, малайзійський підхід до регіональної дипломатії – заснований на консенсусі, інклюзивності та прагматичному балансуванні між великими державами – підсилює здатність АСЕАН діяти як ефективний механізм запобігання конфліктам. Малайзія демонструє, що середні держави можуть відігравати значну роль у формуванні норм поведінки, зміцненні регіональної безпеки та підтриманні стабільності в умовах зростаючої геополітичної конкуренції.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена аналізу АСЕАН як інституційного механізму запобігання конфліктам та дослідженню малайзійського підходу до регіональної дипломатії в контексті превентивної безпеки. Розкрито багаторівневу архітектуру превентивної дипломатії АСЕАН, що включає Регіональний форум АСЕАН (ARF), Східноазійський саміт (EAS) та формат ADMM-Plus, які забезпечують політичний діалог, стратегічну координацію та практичну оборонну взаємодію. Особливу увагу приділено «Шляху АСЕАН» як нормативній основі регіональної дипломатії, що ґрунтується на принципах невтручання, тихої дипломатії, незастосування сили та консенсусного ухвалення рішень. На основі аналізу кризових ситуацій, зокрема врегулювання тайсько-камбоджійського прикордонного інциденту 2025 року, продемонстровано, що попри структурні обмеження, АСЕАН здатна ефективно стримувати ескалацію та сприяти мирному врегулюванню конфліктів.

У дослідженні обґрунтовано, що Малайзія відіграє ключову роль у підтриманні превентивної дипломатії АСЕАН, поєднуючи інструменти консенсусної дипломатії, інклюзивного діалогу та

прагматичного балансування між великими державами. Еволюція її зовнішньополітичної ролі як середньої держави, активна участь у регіональних безпекових механізмах та посередництво у врегулюванні конфліктів підтверджують її значення як одного з провідних архітекторів регіональної стабільності. Констатовано, що малайзійський підхід до дипломатії підсилює здатність АСЕАН функціонувати як ефективний механізм запобігання конфліктам, а досвід АСЕАН може бути корисним для України у формуванні власної системи превентивної дипломатії та розбудові партнерств у субрегіоні Південно-Східній Азії.

Література

1. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України від 26 серпня 2021 року № 448/2021. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>
2. Крупеня І.М. Економічна дипломатія України в субрегіоні Південно-Східної Азії. *Політологічний вісник* : збірник наукових праць / голов. ред. В.Ф. Цвих; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Випуск 92. 2024. С. 413–428. URL: <https://zpv.knu.ua/index.php/pb/article/view/248> DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2024.92.413-428>
3. Верховна Рада України отримала статус спостерігача в Міжпарламентській Асамблеї АСЕАН. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/213237.html>
4. Верховна Рада України прийняла Закон «Про приєднання України до Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії». *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/245156.html>
5. Krupenya I., Sokyrska V., Ukraine–ASEAN: new opportunities for strengthening partnership. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. Volume VIII. 2024. P. 88–98. URL: <https://ahpsxxi.org/index.php/journal/article/view/121> DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2024.08.088>
6. Крупеня І.М. 47-й саміт АСЕАН: інклюзивність та сталий розвиток на тлі мінливого безпекового середовища в Індो-Тихоокеанському регіоні. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. Volume XXI, (11). 2026. С. 99–107. URL: <https://ahpsxxi.org/index.php/journal/article/view/168> DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2026.11.099>

7. Harsh Mahaseth The Use of The ASEAN Way In Resolving Disputes. *Modern Diplomacy*. 2022. URL: <https://moderndiplomacy.eu/2022/06/22/the-use-of-the-asean-way-in-resolving-disputes/>

8. Krupenya I. Malaysia: main foreign policy priorities and bilateral relations between Ukraine. *Consensus*. №3. 2023. P. 37–50. URL: <https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/73>
DOI: <https://doi.org/10.31110/consensus/2023-03/037-050>

9. Крупеня І.М. Основні напрями зовнішньої політики Малайзії та її позиція щодо російсько-української війни. *Науковий щорічник «Україна дипломатична»*. Випуск XXVI, 2025. С. 179–194. URL: https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2025/11/12_2025.pdf
DOI 10.37837/2707-7683-2025

10. Overview. *ASEAN Regional Forum*. URL: <https://asean.org/our-communities/asean-political-security-community/peaceful-secure-and-stable-region/preventive-diplomacy/>

11. EAS Mechanisms. *East Asia Summit. Promoting peace, stability and prosperity*. URL: <https://eastiasummit.asean.org/eas-mechanism>

12. EAS participating countries. *East Asia Summit. Promoting peace, stability and prosperity*. URL: <https://eastiasummit.asean.org/eas-participating-country>

13. About the EAS Asia Summit (EAS). *East Asia Summit. Promoting peace, stability and prosperity*. URL: <https://eastiasummit.asean.org/about-east-asia-summit>

14. About the ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus. ASEAN Defence Ministers' Meeting. ADMM. URL: <https://admm.asean.org/index.php/about-admm/about-admm-plus.html>

15. Susy Tekunan The Asean Way: The Way To Regional Peace? *Jurnal Hubungan internasional*. Vol. 3 № 2 2014. URL: https://www.researchgate.net/publication/309227987_The_Asean_Way_The_Way_To_Regional_Peace

16. Janya Kathuria The ASEAN Way In Practice: Achievements And Challenges In Maintaining Regional Cooperation And Stability. *Journal Of Humanities and Social Science*. Volume 30, Issue 9, Series 3. 2025. URL: <https://www.iosrjournals.org/iosr-jhss/papers/Vol.30-Issue9/Ser-3/E3009032833.pdf>

17. Крупеня І.М. Еволюція зовнішньополітичних пріоритетів Малайзії (1957–2022 рр.). *Політологічний вісник : збірник наукових праць / голов. ред. В.Ф. Цвях; Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. Випуск 89. 2022. С. 214–231. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2022.89.214-231>

18. Bruce Gilley Will Malaysia become an active middle power? *Australian Journal of International Affairs*. Volume 79, Issue 1. 2025. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10357718.2024.2398013#references-Section1>

19. Malaysia's Foreign Policy. *Ministry of Foreign Affairs, Malaysia*. URL: <https://www.kln.gov.my/web/guest/foreign-policy>

Information about the author:

Krupenya Iryna Mykolaivna,

Candidate of Political Science,

Associate professor at the Department of World History, International
Relations and Methods of Teaching Historical Disciplines

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine